

Ірина Ломачинська

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2537-6322>

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Маршала Тимошенка, 13-б, 04212, м. Київ, Україна,
i.lomachynska@kubg.edu.ua

Богдан Ломачинський

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2601-6217>

аспірант,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
Голосіївський проспект, 3, 03039, м. Київ, Україна,
lbogdang1@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена аналізу особливостей формування інформаційної культури педагога в системі релігієзнавчої освіти з позицій системного підходу, відповідно до якого суспільство постає як інтегральна саморегульована система взаємодії соціальних інститутів – економічних, політичних, соціальних, духовних, що забезпечують її саморозвиток на основі набутого соціального і культурного досвіду. Інформаційна культура постає як динамічний феномен, що відображає відповідний рівень інтелектуального, освітнього, духовного розвитку соціуму, а також зумовлює неупереджене вивчення релігії як життєвої необхідності побудови демократичного суспільства. Проблема вивчення релігії значною мірою зумовлена дискусією щодо її змісту, на яку впливають історичні, конфесійні, політичні, правові чинники та існуючі освітні практики. Визначені переваги неконфесійного вивчення релігії у історико-релігійному, етичному та філософському вимірах, адже відсутність адекватних знань про специфіку релігійних процесів у секуляризованому суспільстві може мати негативні наслідки не лише для формування демократичних суспільних цінностей, але і для збереження історичної пам'яті нації. У висновках підкреслюється, що інформаційна культура у релігієзнавчому освітньому дискурсі реалізується в системі заходів щодо підвищення інформаційної самосвідомості, формування інформаційного світогляду на засадах толерантності, пропаганди національних інформаційних ресурсів національної релігійно-культурної спадщини, реалізації механізмів ефективної наукової комунікації з метою неупередженого об'єктивного роз'яснення причинно-наслідкових зв'язків у релігійно-політичних процесах сучасності.

Ключові слова: інформаційна компетентність; інформаційна культура; релігієзнавча освіта; релігійна освіта; релігійна толерантність; релігійний плюралізм; системний підхід.

© Ломачинська І., Ломачинський Б., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.1>

Актуальність дослідження. У сучасному глобалізованому суспільстві, зумовленому, постійною трансформацією усталеного релігійного ландшафту як результату геополітичних міграційних процесів, зростає необхідність дослідження релігії як суспільного інституту, що значною мірою впливає на суспільну систему духовних цінностей. Розуміння важливості релігієзнавчої компоненти у сучасному освітньому дискурсі базується на двох основних принципах: по-перше, існує позитивна цінність системи викладання, що підкреслює повагу права кожного на свободу релігій та переконань, і по-друге, вивчення релігійних феноменів може поліпшити розуміння релігійних процесів та їх впливу на суспільне життя і зменшити негативні релігійні стереотипи. Формування інформаційної культури в системі релігієзнавчої освіти засновано не лише на інформаційній, а, передусім, на релігійно-культурній компоненті, яка в подальшому сприяє формуванню релігійно толерантного суспільства, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета: визначення особливостей формування інформаційної культури в системі релігієзнавчої освіти із залученням західноєвропейського наукового досвіду.

Теоретико-методологічна база. В умовах становлення плюралістичних засад розвитку західноєвропейського суспільства, зумовленого пошуком паритетних взаємовідносин між свободою віросповідання та цінностями секулярного суспільства, питання інформаційної культури педагога у релігієзнавчій системі знання ще не стало предметом комплексних наукових досліджень. У зарубіжному науковому дискурсі увага дослідників сфокусована переважно на педагогічних практиках вивчення релігії (L. Bash, L. Franken, M. Hand, P. Loobuyck, C. Roverselli, M. Scharer). Порівняльна характеристика різних західноєвропейських релігійних освітніх систем представлена у Р. Джексона, Т. Йенсена, М. Шахович. Проблеми релігійних свобод у освітній системі сучасного демократичного суспільства присвячені дослідження I. G. Callizo та G. Pusztai. Серед вітчизняних досліджень найбільш комплексно проблема релігієзнавчої освіти представлена у публікаціях

А. Колодного, Л. Филипович, В. Кришмарел. Методологія розгляду проблеми здійснюється з позицій системного підходу, запропонованого І. Ломачинською та Б. Ломачинським як базовий у дослідженні інформаційної культури. У роботі використовуються методи системного підходу: функціональний – у визначенні функціональної спрямованості інформаційної культури у релігієзнавчій системі знання та структурний – у характеристиці її сутнісних ознак. Також залучався діалектичний метод пізнання, який передбачає всебічний аналіз феномену інформаційної культури у релігієзнавчій системі знання через суперечливі взаємозв'язки різних його сторін і аспектів, а також порівняльний метод наукового дослідження, що дозволив проаналізувати особливості релігійної та релігієзнавчої освіти, а також різні підходи до інформаційних компетентностей в системі релігієзнавчої освіти.

Основні результати дослідження. У релігієзнавчій системі знання феномен інформаційної культури варто усвідомлювати не лише як надбання сучасної інформаційної епохи, але як історично зумовлений спосіб інформаційного пізнання світу, що відображає не лише характерні для кожного етапу людської історії знання, вміння і навички як в галузі матеріального виробництва, так і в галузі науки, мистецтва, освіти, виховання, а також поєднує методи, способи їх створення і використання (Ломачинська І, Ломачинський Б., 2020, 1, с. 91). Аналіз інформаційної культури варто досліджувати з позицій системного підходу, відповідно до якого суспільство постає як інтегральна саморегульована система взаємодії соціальних інститутів – економічних, політичних, соціальних, духовних, що забезпечують її саморозвиток на основі набутого соціального і культурного досвіду (Ломачинська І., Ломачинський Б., 2020, 1, с. 92). Таким чином, інформаційна культура – це динамічний феномен, що відображає відповідний рівень інтелектуального, освітнього, духовного розвитку соціуму. В умовах посилення впливу релігійного чинника на геополітичні процеси сучасності оволодіння інформаційною культурою передбачає не тільки комплекс інформаційно-технічних і соціально-культурних знань, але аналітичне прогнозування як необхідну умову передбачення можливих сценаріїв подальшого суспільного розвитку.

Залежно від суб'єкта, який виступає носієм інформаційної культури, останню можна розглядати на трьох рівнях: як інформаційну культуру особистості, як інформаційну культуру окремих спільнот, як інформаційну культуру суспільства загалом. Функціональна спрямованість інформаційної культури зумовлює її аналіз як динамічного феномену накопичення, збереження і передачі знаннєвого потенціалу людства, що відображає діалектичну єдність необхідності постійного творення нових засобів і способів освоєння навколишньої інформаційної реальності та збереження існуючого соціального досвіду (Ломачинська І., Ломачинський Б., 2020, 2, с. 82).

Специфіка реалізації інформаційної культури в релігієзнавчій системі знань проявляється у логічному взаємозв'язку її основних складових – інформаційної та культурної. Використання інформаційного підходу в реаліях сучасного інформаційного суспільства як суспільства знань вимагає розширення меж освітнього дискурсу у вивченні релігійних процесів, а застосування культурологічного підходу в умовах активного розвитку глобалізованого мультикультурного світу зумовлює неупереджене вивчення релігії як життєвої необхідності побудови демократичного суспільства, забезпечуючи реалізацію світоглядної функції інформаційної культури. Карла Роверселлі використовує поняття релігійної неосвіченості як відсутності знарядь знань про досвід віри, про священні тексти, релігійно-культурні практики, внутрішні та зовнішні норми, про історичні динамізми, що проходять і модифікують її. Релігійна неосвіченість перешкоджає побудові культури відповідального громадянства, адже має значні соціальні витрати з точки зору якості особистих стосунків та співіснування, перешкоджає соціальній інтеграції і породжує демократичну неосвіченість. У зростаючому культурному та релігійному розмаїтті релігійна неосвіченість обтяжує плюралістичне суспільство, але не має критичних інструментів для виявлення його наслідків у публічному просторі (Roverselli C., 2019, с. 238).

Проблема вивчення релігії значною мірою зумовлена термінологічною дискусією, що ускладнює визначення предметного поля та методології. Термін *religious education* не вживається в документах Ради Європи через можливість його Інформаційна культура педагога в системі релігієзнавчої освіти

подвійного трактування, адже може бути використаний як для «релігійного порозуміння» (*religious understanding*), тобто релігійного інструктування або релігійного виховання, здійснюваного через релігійну практику і відповідне навчання, так і для позначення загального інклюзивної або інтегративного викладання «розуміння релігії / релігій» (*understanding religion /s*). Цікаво, що і додаткові характеристики «релігійної освіти», такі як «конфесійна» і «неконфесійна», в різних країнах розуміються по-різному, в залежності від національного політичного і правового контексту, а також ситуації, освітньої практики (Шахнович М., 2017, с. 31).

Релігійна освіта у публічному просторі, за визначенням Маттіаса Шарера, може бути якою завгодно, але не дияконською, і її варто розуміти як служіння визволенню людству у всіх його аспектах. Вивчення релігії – це не додаткова стратегія ефективного розповсюдження віри та релігії, а зміна погляду на світ, життя та взагалі на окремі релігійні вірування загалом (Scharer M., 2015, с. 42), чим забезпечується просвітницька функція інформаційної культури.

Т. Йенсен вводить дві класифікаційні позиції у вивченні релігії: релігійна та міжрелігійна освіта – на противагу нерелігійній або світській освіті, оскільки термін «конфесійна» може сприйматися як занадто близький до системи катехізації (місійно-просвітницька функція). Відповідно, варто розрізняти викладання релігії – на противагу викладання знань про релігію (*teaching religion vs. teaching about religion*), а також отримання знань про релігії – на противагу навчання релігії (*learning about religion vs. learning from religion*). У вивченні релігійних процесів автор пропонує підтримати неконфесійну, світську освіту, засновану на отриманні знань не з самої релігії, а з релігієзнавства (*the study of religion*) (Йенсен Т., 2017, с. 54).

У вітчизняній науці найбільш поширеним є визначення релігієзнавчої науки, запропоноване А.Колодним, за яким релігієзнавча освіта визначається як система освітня роботи, метою якої є озброєння особи всією сумою знань, що має релігієзнавство про природу, сутність, функціональність, історію та географію релігії. Відмінною ознакою релігієзнавчої освіти від релігійної є світоглядний

плюралізм та конфесійна незаангажованість, оскільки релігієзнавча освіта знайомить своїх реципієнтів з різними поглядами на релігію, без будь-яких симпатій чи антипатій розкриває сутність віровчення, особливості культу, характер історії тієї чи іншої релігійної течії (Колодний А., 2000, с. 655)

У західноєвропейському контексті базовим документом, що визначає основи педагогічної інформаційної культури у релігієзнавчій системі знання варто вважати «Толедські керівні принципи по навчанню релігії та віросповіданню у громадських школах», що спираються виключно на педагогічний підхід (*learning about religion*), при цьому вказують, що вчення про релігії і переконаннях не повинно підривати або ігнорувати роль сім'ї і релігійних об'єднань з передачі духовних цінностей. Воно повинно здійснюватися кваліфікованими викладачами, що мають прихильність до релігійної свободи, в дусі взаємної поваги і взаєморозуміння, на основі професійних стандартів і програм, розроблених в рамках відкритих процедур (забезпечення виховної функції інформаційної культури).

За переконанням Габрієлли Пуштай, основним принципом створення передумов для обов'язкової освіти, сучасні європейські конституційні держави розглядають плюралізм і свободу переконань як конституційні принципи, що не намагаються мати владу над етосом та організацією освіти. Однак вони намагаються забезпечити виконання навчальних програм, встановлених законом, і вважають забезпечення права громадян на освіту своєю відповідальністю (Pusztai G., 2008, с. 12).

Проблема формування інформаційної культури педагога у релігієзнавчій галузі знання значною мірою зумовлена прихованою конфронтацією світської секулярності та релігійної сфери, властивої суспільствам, що прагнуть до ліберальних демократій. Леслі Баш пропонує більш обережний підхід до розмежування секулярності і релігії, адже секуляризм позначає простір, що сприяє вільній артикуляції та обміну знаннями, ідеями та переконаннями, і, що найголовніше, простір, структурований на основі рівності. Світський простір, визначений таким чином, не може ефективно діяти там, де є нерівна влада, культурне панування та підпорядкування. Більш конструктивним є ситуація, коли

світський простір знаходиться у стані постійної динамічної конфігурації, і в ідеалі, - в контексті взаємної поваги, взаємодії та діалогу (Bash L., 2019, с. 18), чим забезпечується регулятивна функція інформаційної культури.

Педагогічні підходи неупередженого вивчення релігій у західноєвропейському освітньому дискурсі формуються в залежності від історичних особливостей розвитку релігійно-культурних процесів конкретного соціуму. Опираючись на позицію Роберта Джексона (Jackson R, 2007, с. 29), можемо виділити «неконфесійні» та «змішані» види освітніх систем: наприклад, у державній освіті Франції немає жодної теми, присвяченої спеціально вивченню релігії, і будь-яке викладання, що охоплює релігію з таких предметів, як історія чи філософія, має бути суто інформаційним. Прикладом «змішаних» систем є британська система навчання, де школи, що мають державне фінансування, розвивають форму релігійної освіти, яка спрямована на неупередженість у ставленні до релігії, тоді як переважно добровільні школи, що фінансуються державою, можуть навчати та сприяти релігії спонсорського органу

Ігнасі Грау Каллізо бачить вирішення проблеми взаємозв'язку між свободою релігії та освітою демократичного громадянства через своєрідний трикутник: діти у вищій вершині та держава та батьки у нижчих, де держава зосереджується на освіті громадянства, а батьки - на свободі віросповідання. Однак, для оптимізації інтересу дітей ні держава, ні батьки не можуть переважати інших, тому шлях вирішення цієї проблеми полягає в балансі всіх інтересів (Callizo I. G., 2018, с. 84).

Базовим принципом формування інформаційної культури у релігієзнавчій системі знання як для педагога, так і для учнів має стати релігійна толерантність і неупередженість у оцінці супротивних ідей та поглядів. Задля формування власної неупередженої позиції Майкл Хенд пропонує піддавати кожному зору критичному дослідженню, аналізувати відповідні докази та аргументи з відкритою думкою, намагатися відкрити істину (Hand M., 2015, с. 8)

Глобалізаційні процеси, зумовлені четвертою комунікаційною революцією, актуалізують проблему інформаційної культури в контексті захисту власної ідентичності – національної чи релігійної. Культивування в індивідуальній та

суспільній свідомості штучно створених образів руйнує їхні природні механізми захисту, що призводить до знищення стійкої системи світоглядних цінностей і заміщення їх циркуляцією симулякрів як відчужених знаків у смислових соціально-комунікаційних потоках (Ломачинська І., Бондар Т., 2019, с. 84). Тому до функцій інформаційної культури належить і формування історичної пам'яті, адже відсутність адекватних знань про специфіку релігійних процесів у секуляризованому суспільстві може мати негативні наслідки не лише для формування демократичних суспільних цінностей (до яких належить і свобода віросповідання), але і для збереження історичної пам'яті нації. Як зазначає Крістіна Стоеккл, історична культурна пам'ять, часто пов'язана з конкретною релігійною традицією, ризикує більше не правильно розшифруватися та інтерпретуватися. – (Stoeckl K., 2015, с. 5). Можемо стверджувати, що рівень розвитку комунікаційних засобів та соціально-комунікаційних інститутів є показником інформаційної культури суспільства в конкретну історичну епоху, а їх релігійно-культурна спрямованість забезпечує можливість збереження нації як етнічної спільності, з єдиною мовою та самосвідомістю.

Основаючись на дослідження Лені Франкена та Патріка Лубуйка, освітню компоненту у релігієзнавчому дискурсі можливо подати у релігійному, етичному та філософському вимірах. Вивчення релігійних світоглядів має формувати наступні вміння: учні вміють розрізняти та описувати основні елементи різних релігійних та нерелігійних світоглядів; учні можуть виявити різні релігійні витoki становлення свого суспільства та культури; учні можуть вступити в міжрелігійний діалог між собою та обговорити екзистенційні питання; і, нарешті, учні здатні відображати свій власний релігійний шлях та ідентичність. Поряд з навчанням релігії, моральна та громадянська освіта, а також філософія також повинні бути невід'ємною частиною предмету. Що стосується індивідуальної етики, то учні повинні зрозуміти різні позиції щодо моральних життєвих цінностей, приділяючи особливу увагу саморозвитку та моральній відповідальності. Крім того, школярі повинні мати можливість пояснити власні моральні переконання та взяти участь у моральному діалозі, в якому вони можуть на основі власних переконань адекватно сперечатися

та обговорювати конкретні моральні проблеми. Стосовно соціальної етики, учні повинні бути поінформовані про різні моральні моделі та теорії (Franken L., Loobуuck P., 2013, с. 493).

В українській освітній системі основні принципи викладання знань, які містять безпосередньо релігійний компонент, сформовані у дослідженнях Вікторії Кришмарел, і можуть бути викладені у формі наступних положень: основний інформаційний зміст має засновуватись на науковому підході до вивчення релігій; термінологічно виважений виклад, нейтральні та несуперечливі дефініції основних понять; цитування священних текстів за виданнями, що є офіційно визнаними представниками відповідних релігій; уникати оціночних суджень щодо істинності чи хибності тих чи інших світоглядних позицій; при наявності суперечливих норм звертати увагу на контекст. (Кришмарел В. Ю., 2016, с. 12–13).

Висновки. В умовах домінування релігійного чинника у інформаційних війнах сучасності інформаційна культура у релігієзнавчому освітньому дискурсі реалізується в системі заходів щодо підвищення інформаційної самосвідомості, формування інформаційного світогляду на засадах толерантності, пропаганди національних інформаційних ресурсів національної релігійно-культурної спадщини, реалізації механізмів ефективною науковою комунікації з метою неупередженого об'єктивного роз'яснення причинно-наслідкових зв'язків у релігійно-політичних процесах сучасності. Релігієзнавча інформаційна культура постає як синтез інформаційного світогляду, знань, навиків і умінь, необхідних для повноцінного задоволення особистісних інформаційних потреб з питань релігії як історичного та соціально-культурного феномену. У системі релігієзнавчої освіти інформаційна культура педагога забезпечує реалізацію світоглядної, просвітницької, виховної, регулятивної та функції збереження соціальної пам'яті.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи актуальність означеної проблеми і поки що недостатню увагу науковців до її вивчення, потребує поглибленого аналізу у ситуації віртуалізації релігійного життя проблема формування інформаційної технологічної, правової та комунікативної культури в системі релігієзнавчої освіти.

Література

- Академічне релігієзнавство / За наук. ред. А.Колодного. Київ: Світ Знань, 2000. 720 с.
- Йенсен Т. Религиозное образование в государственных школах: важнейшие тенденции (преимущественно на примере Скандинавии). *Государство, религия, церковь в России и за рубежом*. 2017. № 4. С. 46–71 DOI: <http://doi.org/10.22394/2073-7203-2017-35-4-46-71>
- Кришмарел В.Ю. Релігієзнавча компетентність у загальноосвітніх навчальних закладах: актуальність, генетика, складники. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 3. С. 66–73
- Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Роль інформаційної культури у регулюванні соціальних інформаційних систем. *Вісник Львівського університету. Сер. Філософ.-політолог. студії*. 2020. Вип. 29. С. 90–97 DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.29.12>
- Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Функціональна спрямованість інформаційної культури. *Вісник Львівського університету. Сер. Філософ.-політолог. студії*. 2020. Вип.30. С. 77–93 DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.10>
- Ломачинська І.М., Бондар Т.І. Світоглядна сутність феномену інформаційної культури в контексті глобалізаційних викликів сучасності. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*. 2019. № 1. С. 81–85
- Ломачинська І.М. Релігійна освіта та професійна діяльність в Україні: законодавче і нормативне врегулювання. Київські філософські студії – 2020. Київ, 2020. С. 405–409
- Ломачинський Б.Г. Роль інформаційної культури у особистості в системі релігійної комунікації. Київські філософські студії – 2018. Київ, 2018. С. 121–124
- Шахнович М. Религия в школе: современный европейский ландшафт. *Государство, религия, церковь в России и за рубежом*. 2017. № 4. С. 30–45. DOI: <http://doi.org/10.22394/2073-7203-2017-35-4-30-45>
- Bash I. Religion, schooling and the state: negotiating and constructing the secular space. *Revista Española de Educación Comparada*. 2019. № 33. P. 12–27 DOI: <http://doi.org/10.5944/reec.33.2019.22327>
- Callizo I. G. What is the place of religious schools in pluralistic democratic societies? A liberal approach to the problematic of religious schools in Western societies. The Spanish case. *Revista Española de Educación Comparada*. 2018. № 32. P. 68–87
- Education and Church in Central and Eastern Europe at First Glance / Edited by Gabriella Pusztai. Center for Higher Education Research and Development University of Debrecen . 2008. 228 p.
- Franken L., Loobuyck P. The Future of Religious Education on the Flemish School Curriculum: A Plea for Integrative Religious Education for All. – *Religious Education: The official journal of the Religious Education Association*, 2013, 108:5, P. 482–498 DOI: <http://doi.org/10.1080/00344087.2013.835641>
- Gavrilova N. Fylypovych L. Religious education in Ukraine. *Routledge International Handbook of Religious Education*. Routledge, 2017. 424 p.

- Hand M. Religious education and religious choice. *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education*. 2015. Vol.36 P. 31–39 DOI: <http://doi.org/10.1080/13617672.2015.1013817>
- Jackson R. European Institutions and the Contribution of Studies of Religious Diversity to Education for De-mocratic Citizenship. *Religion in Education. A contribution to Dialogue or a factor of Conflict in transforming societies of European Countries*. Münster, Waxmann, Febr. 2007. 306 p.
- Roverselli C. Pluralismo religioso e scuola pubblica in Italia: spazi per l'inclusione e questioni aperte. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies*. 2019. № 20. DOI: <https://doi.org/10.7358/ecps-2019-020-rove>
- Scharer M. Learning religion” in the presence of the Other: provocation and gift in public education. *The future of religious education in Europe*. European University Institute, 2015. 45 p.
- Stoeckl K. Knowledge about religion and religious knowledge in secular societies: introductory remarks to the future of religious education in Europe. *The future of religious education in Europe*. European University Institute, 2015. 45 p.
- Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools. <https://www.osce.org/files/f/documents/c/e/29154.pdf> (дата звернення: 28.11.2020)

References

- Akademichne relihiieznavstvo [Academic religious studies] (2000) Kyiv: Svit Znan, 720 (ukr).
- Jensen T. (2017) Religioznoe obrazovanie v gosudarstvennyh shkolah: vazhnejshie tendencii (preimushestvenno na primere Skandinavii) [Religious Education in Public Schools: Major Trends (primarily in Scandinavia)]. Gosudarstvo, religiya, cerkov v Rossii i za rubezhom, № 4, 46–71 DOI: <http://doi.org/10.22394/2073-7203-2017-35-4-46-71> (rus).
- Kryshmarel V.I.(2016) Relihiieznavcha kompetentnist u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: aktualnist, henetyka, skladnyky .[Religious competence in secondary schools: relevance, genetics, components] - Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal, 3, 66–73 (ukr).
- Lomachynska I.M., Lomachynskyi B.H. (2020) Rol informatsiinoi kultury u rehuliuванні sotsialnykh informatsiinykh system [The role of information culture in the regulation of social information systems]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Filos.-politoh. Studii, Vyp. 29, 90–97 DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.29.12> (ukr).
- Lomachynska I.M., Lomachynskyi B.H. (2020) Funktsionalna spriamovanist informatsiinoi kultury [Functional orientation of information culture] Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Filos.-politoh. Studii, Vyp.30, 77–93 DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.10> (ukr).
- Lomachynska I.M., Bondar T.I. (2019) Svitohliadna sutnist fenomenu informatsiinoi kultury v konteksti hlobalizatsiinykh vyklykiv suchasnosti [Worldview essence of the phenomenon of information culture in the context of globalization challenges

- of today]. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald, 1, 81–85 (ukr).
- Lomachynska I.M. (2020) Relihiina osvita ta profesiina diialnist v Ukraini: zakonodavche i normatyvne vrehuliuвання [Religious education and professional activity in Ukraine: legislative and normative regulation]. *Kyivski filosofski studii*, 405–409 (ukr).
- Lomachynskyi B.H (2018). Rol informatsiinoi kultury u osobystosti v systemi relihiinoi komunikatsii [The role of information culture in the specialty in the system of religious communes]. *Kyivski filosofski studii*, 121–124 (ukr).
- Shahnovich M. (2017) *Religiya v shkole: sovremennyj evropejskij landshaft* [Religion at school: the modern European landscape] Gosudarstvo, religiya, cerkov v Rossii i za rubezhom, № 4, 30–45. DOI: <http://doi.org/10.22394/2073-7203-2017-35-4-30-45> (rus).
- Bash I. (2019) Religion, schooling and the state: negotiating and constructing the secular space. *Revista Española de Educación Comparada*. 33, 12–27 DOI: <http://doi.org/10.5944/reec.33.2019.22327> (eng).
- Callizo I. G. (2018) What is the place of religious schools in pluralistic democratic societies? A liberal approach to the problematic of religious schools in Western societies. The Spanish case. *Revista Española de Educación Comparada*. 2018, 32, 68–87 (eng).
- Education and Church in Central and Eastern Europe at First Glance (2008) Center for Higher Education Research and Development University of Debrecen, 228 (eng).
- Franken L., Loobuyck P. (2013) The Future of Religious Education on the Flemish School Curriculum: A Plea for Integrative Religious Education for All. - Religious Education: *The official journal of the Religious Education Association*, 482–498 DOI: 10.1080/00344087.2013.835641(eng).
- Gavrilova N. Fylypovych L. (2017) Religious education in Ukraine. *Routledge International Handbook of Religious Education*. Routledge, 424. (eng).
- Hand M. (2015) Religious education and religious choice, *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education*, 31–39 DOI: 10.1080/13617672.2015.1013817(eng).
- Jackson R. (2007) European Institutions and the Contribution of Studies of Religious Diversity to Education for De-mocratic Citizenship. *Religion in Education. A contribution to Dialogue or a factor of Conflict in transforming societies of European Countries*. Münster, Waxmann, Febr., 306 (eng).
- Roverselli C. (2019) Pluralismo religioso e scuola pubblica in Italia: spazi per l'inclusione e questioni aperte. *Journal of Educational, Cultural and Psychological Studies*, 20. DOI: <https://doi.org/10.7358/ecps-2019-020-rove> (italy).
- Scharer M. (2015) Learning religion” in the presence of the Other: provocation and gift in public education. *The future of religious education in Europe*. European University Institute, 45 (eng).
- Stoeckl K. (2015) Knowledge about religion and religious knowledge in secular societies: introductory remarks to the future of religious education in Europe. *The future of religious education in Europe*. European University Institute, 45 (eng).

Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools (eng).

ИНФОРМАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ РЕЛИГИОВЕДЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ломачинская Ирина, доктор философских наук, профессор,
Киевский университет имени Бориса Гринченко,
ул. Маршала Тимошенко, 13-б, 04212, г. Киев, Украина,
i.lomachynska@kubg.edu.ua

Ломачинский Богдан, аспирант,
Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского,
Голосеевский проспект, 3, 03039, г. Киев, Украина, lbogdang1@gmail.com

Статья посвящена анализу особенностей формирования информационной культуры педагога в системе религиоведческого образования с позиций системного подхода, согласно которому общество выступает как интегральная саморегулирующаяся система взаимодействия социальных институтов - экономических, политических, социальных, духовных, обеспечивающих ее саморазвитие на основе приобретенного социального и культурного опыта. Информационная культура предстает как динамичный феномен, отражающий соответствующий уровень интеллектуального, образовательного, духовного развития социума, а также приводит к непредвзятому изучению религии как жизненной необходимости построения демократического общества. Проблема изучения религии в значительной мере обусловлена дискуссией относительно ее содержания, на которую влияют исторические, конфессиональные, политические, правовые факторы и существующие образовательные практики. Определены преимущества неконфессионального изучения религии в историко-религиозном, нравственном и философском измерениях, ведь отсутствие адекватных знаний о специфике религиозных процессов в секуляризованном обществе может иметь негативные последствия не только для формирования демократических общественных ценностей, но и для сохранения исторической памяти нации. В выводах подчеркивается, что информационная культура в религиоведческом образовательном дискурсе реализуется в системе мероприятий по повышению информационной самосознания, формирование информационного мировоззрения на основе толерантности, пропаганды национальных информационных ресурсов национальной религиозно-культурного наследия, реализации механизмов эффективной научной коммуникации с целью беспристрастного объективного объяснения причинно-следственных связей в религиозно-политических процессах современности.

Ключевые слова: информационная компетентность; информационная культура; религиоведческое образование; религиозное образование; религиозная толерантность; религиозный плюрализм; системный подход.

INFORMATION CULTURE OF TEACHER IN THE SYSTEM OF RELIGIOUS EDUCATION

Lomachinska Irina, Doctor of Philosophy, Professor,
Professor of the Department of Philosophy,
Borys Grinchenko Kyiv University,
13-B, Marshal Timoshenko St., Kyiv, Ukraine, i.lomachynska@kubg.edu.ua

Lomachynskyi Bohdan, postgraduate,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine,
Holosiivskyi Avenue, 3, 03039, Kyiv, Ukraine, lbogdang1@gmail.com

The article deals with analysis of special aspects characterizing development of teacher's information culture in the system of theological education that is based on principles of freedom of religion, non-confessionalism, and belief pluralism. Research methodology stipulates application of dialectical, comparative, structural, and functional research methods. The articles affirms that in the theological system of knowledge the phenomenon of information culture should be studied in view of the systems-based approach according to which society is an integral interaction system of social institutes – economic, political, social, faith-based institutions that guarantees its self-development basing on gained social and cultural experience. The information culture is a dynamic phenomenon that shows a relevant level of intellectual, educational, spiritual development of the society, and predetermines open-minded study of religion as a vital need to build the democratic society under conditions of active development of the globalized multicultural world. The article states that that issue of religion study is caused to a large extent by discussion of its essence that is affected by historical, confessional, political, legal factors, and existing educational practices. The research has established advantages of non-confessional, secular non-biased study of religion in historical, religious, ethical, and philosophic dimensions as lack of adequate knowledge of nature of religious processes in the secular society can have adverse effects not only for development of democratic social values but for preservation of collective memory of the nation. Findings of the research stress that in the theological educational discourse the information culture is realized in the system of measures aimed at improvement of informational self-awareness, formation of an informational world view based on tolerance, promotion of national information resources of national religious and social heritage, implementation of efficient scientific communication for the purposes of non-biased objective explanation of cause-and-effect links in the modern religious and political processes.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2020

Прийнято до друку 29.10 2020